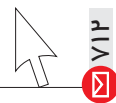

ربط دادن چیزهای نامربوط

دکتر مهدی چوبینه
کارشناس آموزشی

ربط بدهیم، آن هم به شیوه سوفسطاییان؛ البته بدون اینکه مغلظه کنیم و سر و کارمان به ارتقاء مقام بیفتد. شاید در انتها نتیجه‌ای به دست آمد که «عبرت آموز» صد استاد شد:

نگار من که به مکتب نرفت و خط ننوشت به غمزه مسئله آموز صد مدرس شد (حافظ)
سؤال این است: آیا بین محیط زیست و تبعاتش در همه جوانب، و فناوری اطلاعات رابطه‌ای هست؟

در پاسخ به چنین سؤالی ابتدا لازم است دو بخش کلی یا دو منظر متفاوت را ترسیم کنیم. یعنی ابتدا بگوییم «خیر، اصلاً این دو موضوع ربطی به هم ندارند» و دلایلمان را بیان کنیم و سپس بگوییم «آری، نه تنها کاملاً به هم مربوطند که بدون هم نمی‌توانند کامل شوند» و ادله خود را اقامه نماییم. بنابراین، خواهیم داشت:

۱. آیا محیط زیست با فناوری اطلاعات مرتبط است؟ خیر.
۲. آیا محیط زیست با فناوری اطلاعات ارتباطی دارد؟ آری.

مقدمه

اگر کسی قادر باشد هزار دلیل برای اثبات موضوعی بر زبان بیاورد و در عین حال بتواند هزار و یک دلیل برای رد همان موضوع ارائه کند، معمولاً او را فقط می‌توان سفسطه‌گر نامید! در اینجا به معنای غیراخلاقی و ناپسند سفسطه‌گری^۱ کاری نداریم و قبول می‌کنیم که این عمل به لحاظ علمی بی‌ارزش و به لحاظ اخلاقی ناپسند است اما آیا به عنوان یک شیوه آموزشی هم نمی‌توان از آن بهره جست؟ به نظرم معلم خوب کسی است که سفسطه بداند و از آن در جهت تحقق اهداف علمی استفاده کند.

در مقابل سفسطه، لغت مغالطه یا مغلظه کردن را داریم! یعنی غلط کردن، غلط گفتن یا به اشتباه انداختن. این یکی دیگر شوخی بردار نیست و کاملاً مردود و کلاً مذموم است و به خصوص در امر آموزش به هیچ روی نمی‌توان و نباید از آن استفاده کرد. اصلاً معلمی را که مغالطه کند نباید به کلاس راه داد چون به درد آموزش نمی‌خورد.

حالا از این مقدمه بی‌سر و ته چه نتیجه‌ای حاصل می‌شود؟ قرار است چند موضوع بی‌ربط را به هم

**با حضور فناوری
اطلاعات، حجم
دانش بشری
با سرعت
حیرت آوری
افزایش یافت اما به
دلیل نبود فرهنگ
مناسب برای
جمع آوری، حفظ،
ذخیره و پردازش
این اطلاعات،
که متناسب با
ویژگی‌های فناورانه
باشد، همچنان به
شکل سنتی عمل
می‌کنیم**

درختان یعنی نابودی زنجیره غذایی جانوران و در نهایت، نابودی انسان.

ابزارهای فناوری پس از پایان یافتن عمرشان به زباله‌های قبلی بشر افزوده می‌شوند و چون در ساخت آن‌ها از مواد و عناصر متفاوتی استفاده شده است، نوع جدیدی از زباله محسوب می‌شوند که امکان پالایش طبیعی‌شان در محیط زیست وجود ندارد و آلودگی‌های خاک، آب و هوا را تشدید می‌کنند؛ به طوری که برخی از اندیشمندان افراطی پیش‌بینی کرده‌اند که به زودی انسان در زیر زباله‌های تکنولوژیکی ساخته دست خود مدفون خواهد شد.

ابزارها و توانایی‌های فناورانه امکان

ساخت سلاح‌های کشتار جمعی با قدرت تخریب بیشتر را فراهم می‌کنند. از این جهت، عمر زمین زودتر از آنچه دانشمندان تصور کرده‌اند به پایان خواهد رسید. وقوع زمستان هسته‌ای پس از استفاده از یک دهم از سلاح‌های هسته‌ای فعلی ساخته شده، یعنی نابودی سیاره زمین و همه موجودات زنده. پرتاب موشک‌های قاره‌پیما و انجام آزمایش‌های هسته‌ای در بستر اقیانوس‌ها و پروژه‌های فضایی که به مدد فناوری میسر شده‌اند، موجب تخریب هر چه بیشتر لایه اوزون و ورود اشعه بیماری‌زا و مرگ‌آور ماورای بنفش به محیط زیست کل موجودات زنده، اعم از گیاه و جانور و به خصوص انسان‌ها شده است.

۲. دو مقوله محیط زیست و فناوری اطلاعات به عنوان دو موضوع مطرح در عصر حاضر، لازم و ملزوم یکدیگرند و در همه بررسی‌ها می‌بایست همپای هم و به صورت توأمان مورد توجه قرار گیرند. تفکیک آن‌ها از یکدیگر، هم موجب نادرستی تحلیل‌های علمی می‌شود و هم به خسارت‌های فعلی در حوزه علوم زیستی می‌افزاید. چه از زاویه مکانیکی و ابزاری به فناوری اطلاعات نگاه کنیم و چه از منظر رویکردی و نظریه‌ای، محیط زیست با حضور فناوری اطلاعات نتایج بهتری برای زندگی بشر به ارمغان می‌آورد و مراقبت و پایش محیط زیست نیز به کمک فناوری اطلاعات دقیق‌تر و مؤثرتر خواهد بود. امروزه به مدد تحلیل‌های تصاویر ماهواره‌ای با مساعدت فناوری اطلاعات آتش‌سوزی‌های گسترده

۱. دو مقوله محیط زیست و فناوری اطلاعات به دلیل ماهیت متفاوتشان نمی‌توانند با یکدیگر ارتباط داشته باشند؛ اولی در حوزه علوم طبیعی قرار می‌گیرد و با داشتن تعریفی معین و چهارچوب مشخص در صدد کشف حقایق مسائل محیطی و پاسخ‌گویی به ناشناخته‌ها و مجهولات علوم بشری است و در این راه با استفاده از قوانین و روش‌های ثابت‌شده علمی و مدد گرفتن از برخی از علوم مرتبط دیگر به سؤالات حوزه خود پاسخ می‌دهد و یا برای رسیدن به پاسخ‌های صحیح در حد بضاعت خود تلاش می‌کند. در حالی که فناوری اطلاعات رویکردی جدید در حوزه دانش است که معمولاً در محور مهارت‌های انسان گام برمی‌دارد و می‌کوشد سرعت و دقت او را در جمع‌آوری، ذخیره و پردازش یافته‌های علمی افزایش دهد تا بتواند با تأمل و تعمق، به یافته‌های قبلی خود چیزی اضافه کند یا غلطی را اصلاح نماید و گامی به پیش نهد. به این ترتیب، به خودی خود قادر به تأثیرگذاری در تحولات علمی نیست و اگر بدبینانه به آن بنگریم، نه تنها مشکلی را حل نمی‌کند بلکه گاهی به مشکلات موجود در حوزه محیط زیست می‌افزاید؛ مثلاً با گرفتن انسان در چنبره عنکبوتی و اختاپوسی‌اش از کارایی او می‌کاهد، حافظه‌اش را با ترندهای فناورانه تضعیف می‌کند، قدرت تخیل و خلاقیتش را به مدد جلوه‌های بصری از بین می‌برد، او را همچون فردی معتاد، به خود وابسته می‌کند و اراده‌اش را در اختیار می‌گیرد. البته ممکن است کسی ما را متهم کند که به دلیل داشتن نگاه ابزاری به فناوری اطلاعات، چنین تحلیل‌هایی می‌کنیم و اگر حق مطلب را در مورد این پدیده به عنوان یک رویکرد علمی و آموزشی به درستی ادا کنیم، چنین مسائلی به وجود نخواهد آمد. یادمان باشد که ما با استفاده از روش سوفسطاییان به مطلب وارد شده‌ایم. برای درک بهتر این نظر به چند مثال دیگر توجه کنید.

با حضور فناوری اطلاعات، حجم دانش بشری با سرعت حیرت‌آوری افزایش یافت. در اینجا به اینکه این دانش مفید است یا مضر، و تکراری است یا بیهوده، کاری نداریم اما به دلیل نبود فرهنگ مناسب برای جمع‌آوری، حفظ، ذخیره و پردازش این اطلاعات، که متناسب با ویژگی‌های فناورانه باشد، همچنان به شکل سنتی عمل می‌کنیم. به زبان ساده، کپی کاغذی از آن تهیه می‌کنیم و این یعنی نابودی هر چه بیشتر درختان و نابودی

نیاز به خاک، اقدام به کشت محصولات پر بازده کند. افزایش محصولات غذایی و تأمین بهداشت محیط و ارتقاء سلامتی به معنای افزایش کیفی سطح زندگی وی است و همه این فعالیت‌ها مقدمه‌ای شده است بر به وجود آمدن طرح‌های بلندپروازانه‌ای چون فراهم کردن شرایط زندگی انسان در سایر کره‌ها.

به نظر من حالا معنای سفسطه را بهتر درک کردید. شاید هم تصمیم گرفتید از سوفسطاییان یونان قدیم تبعیت کنید. احتمالاً جمعی از شما با دسته اول و گروهی با دسته دوم این مطالب موافق باشید. در هر دسته‌ای که هستید، فقط به این نکته توجه داشته باشید که همه ما مسافران کشتی زمین هستیم. چه موافق توسعه فناوری اطلاعات باشیم چه مخالف آن، باید بدانیم که سرنوشت همه ما به هم پیوسته است. هر کدام از ما در بخشی از این کشتی زندگی می‌کنیم و تا پایان عمر هم ممکن است حتی از وجود هم مطلع نشویم اما امروزه به مدد فناوری اطلاعات این امکان فراهم شده است که در ظرف یک ثانیه یک موضوع علمی یا خبری چند بار دور کره زمین بچرخد و نتیجه هر کاری که در زندگی انجام می‌دهیم، به سرعت به خود ما برگردد. فناوری اطلاعات امکان برقراری ارتباط را بهتر و بیشتر کرده است. پس، از این امکان برای حفظ زمین، این تنها کشتی خود حداکثر بهره را ببریم.

* پی‌نوشت

۱. سوفسطایی یا سوفیست در لغت به معنای استاد، دانشور و زبردست است. کسی که در امور زندگی هوشمند و زیرک است (لغت‌نامه دهخدا)؛ اما امروزه وقتی کسی را سفسطه‌گر یا سوفسطایی می‌نامند دیگر منظورشان فرزانه و اهل خرد نیست بلکه شخص لفاظی است که در سخنوری و فنون مناظره مهارت دارد و از واژگان و اسلوب فلسفی و منطقی برای دفاع از باوهایی که به هر دلیل به دفاع از آن‌ها مجاب شده است، به کرات سوء استفاده می‌کند و در این کار اشتها دارد و وقتی گفته می‌شود سخنی با استدلالی سفسطه‌آمیز است، منظور این است که این سخن به رغم ظاهرش که شبیه استدلال‌ها و سخنان فلسفی به نظر می‌رسد و سیاقی علمی دارد، عاری از ارزش حقیقی است و سخنی باطل و در یک واژه «استدلال‌نما» است.
۲. مغالطه در لغت یعنی کلامی که مردمان بدان در غلط و اشتباه افتند. (لغت‌نامه دهخدا)

همه ما مسافران کشتی زمین هستیم. فناوری اطلاعات امکان برقراری ارتباط را بهتر و بیشتر کرده است. از این امکان باید برای حفظ زمین، این تنها کشتی خود، حداکثر بهره را ببریم

جنگل‌ها به سرعت شناسایی و مهار می‌شوند. همچنین، پیش‌بینی وقوع توفان‌ها و سونامی‌ها و به‌طور کلی پیش‌بینی‌های هواشناسی تنها به مدد فناوری اطلاعات امکان‌پذیر می‌شود و نسبت به گذشته دقت و سرعت بسیار بیشتری دارد.

همچنین، این نکته که متوسط عمر انسان طی چند دهه اخیر بالاتر رفته است، بدون وجود فناوری‌های نوین از جمله فناوری اطلاعات میسر نمی‌شد. انتقال سریع اخبار و اطلاعات علمی چه در مورد بیماری‌های ناشناخته و نتایج تحقیقات در مورد داروهای تازه کشف شده، و یا شیوه‌های جدید کشت محصولات زود بازده و کشف سموم جدید مبارزه با آفات نباتی و بسیاری موارد دیگر موجب شده است که هم غذای بیشتری فراهم شود و هم سلامتی و بهداشت توسعه بیشتری بیابد. همه این موارد، امید به زندگی را در انسان‌ها افزایش داده و متوسط عمر آن‌ها را بالاتر برده است.

ساخت ابزارهای دقیق‌تر برای شناخت بیماری‌ها و دسترسی راحت‌تر و سریع‌تر به عمل‌های جراحی و رفع بیماری‌های انسان صرفاً در همین چند دهه اخیر رخ داده است؛ دهه‌هایی که به عنوان عصر فناوری شناخته می‌شوند.

پژوهش‌های علمی دقیق‌تر در حال حاضر این امکان را فراهم کرده‌اند که انسان بتواند بدون